

24.9.1990

Adımlar, sayı 44 }
1-15 Ekim 1990 } Yayınlandı

TBKP Programı üç yaşında

№ 0 0 0 0 2 6 8

DEMOKRASİ Mİ? SOSYALİZM Mİ?

Ahmet Kardam

Demokrasi mi? Sosyalizm mi? Teorik yenilenmenin özü, bu t atsız ikilemden kurtulmaktır. Sosyalizmin politik ve teorik kri- zinin temelinde de bu ikilem yatıyor.

Şu günlerde üç yaşını tamamlayan TBKP Programı bu ikilemi aşma yönünde atılan çok ciddi bir adımdı. Ama kanımca biz de programı- mızın bu boyutunun önemini ancak yeni yeni farkedebiliyoruz. TBKP Programını hazırlayan komisyon da, onu tartışmaya açan o günkü Merkez Komitesi de, programı onaylayan Birinci Kongre de teorik temellerden çok sezgilere dayanıyordu. TBKP Programı demokrasi/sos- yalizm ikilemini aşma doğrultusunda, yani teorik yenilenme doğrul- tusunda ileriye doğru atılmış önemli bir adım, ama yalnızca bir ilk adımdı. Bunu seziyorduk, ama tam olarak bilincinde değildik. O nedenle, bu programı ne soldaki dostlarımız anladı, ne de biz anlatabildik.

Marx'ın ünlü bir sözü vardır: "İleriye doğru atılan her adım, her gerçek ilerleme bir düzine programdan daha önemlidir", der. Biz de buna uygun davrandık. Programımızın bir son söz olmadığını, ancak bir ilk adım olduğunu, eksiklikleri olduğunu daha baştan kabul ettik. Ama buna takılmadan, programımızın temel mantığının gerektirdiği adımı attık; politik sürece aktif müdahalenin bizden beklediği yasallaşma mücadelesini başlattık. Önemli de olsalar bütün eksiklikler bir yana, yapılabilecek tek doğru şeyi yaptık. Attığımız bu adım bize, masa başında hiçbir zaman göremeyeceği- miz eksikliklerimizi gösterdi. Şimdi yapmamız gereken şey, üç yıl boyunca dostlarımızın programımıza yönelttikleri eleştirileri de dikkate alarak, Agartılmasın Girdiğimiz teorik yenilenme yolunda hızla ilerlemektir; yani TBKP Programının eksikliklerini tamamlama, onu aşmaktır.

Başlayan kongre sürecimizin sağlayacağı platformlar, umarım bize bu olanağı da verecektir. Öte yandan, Sosyalist/Birlik Partisi Girişimi'nin başlattığı program çalışmaları ve tartışmaları bu bakımdan da büyük önem taşıyor. Yeni birliğimiz, teorik olarak da hep birlikte yarattığımız yeni bir sentezin, yeni bir programın

Ahmet KARDAM
Tarafından başlanmıştır
TÜSTAV

üzerinde yükselmelidir.

Aşamalı devrim

"Demokrasi mi? Sosyalizm mi?" ikilemini aşabilmenin kanımca tek yolu vardır, o da her türlü aşamalı devrim anlayışını terk etmek tir. TBKP Programı klasik aşamalı devrim anlayışından uzaklaşıyor, ama tam bir kopuşu gerçekleştirilemiyordu. Program bir yandan "demokrasi güçlendirilerek sosyalizme geçilecek, sosyalizm güçlendirilerek demokrasi geliştirilecek" diyordu. Bu sözler, demokrasi/sosyalizm ikileminden köklü bir kopuşu haber veriyordu ve programın teorik olarak yeni olan özü bu sözlerdeydi. Ama öte yandan, aynı programımız, tıpkı eskiden olduğu gibi, sosyalizmi ne zaman ve hangi koşullarda gerçekleşeceği bilinmeyen bir "Sosyalist Devrim" beklentisine dayanıyordu. Yani programın demokrasi/sosyalizm ikilemine son verici yeni özü politik stratejiye yeterince yansımıyordu. Sorun gene "bugün demokrasi, yarın sosyalizm" biçiminde formüle ediliyordu.

Sosyalistlerin Birlik Partisi Girişimi Program Komisyonu'nun görüş toplamak için hazırladığı "Sorular"da da aynı anlayış var. Program Komisyonu'na göre, programın "büyük projesi" şu iki seçenikle karşı karşıyadır: 1) Ya Sosyalist Türkiye; 2) ya da Demokratik Türkiye.

Sorun bu şekilde konulunca, niyetimiz ne olursa olsun, "Demokratik Türkiye" ile "Sosyalist Türkiye" karşı karşıya gelmiş oluyor. Hem "demokratik" hem de "sosyalist" bir Türkiye'yi bir arada kavramlaştırılamıyoruz; zaman ve mekan olarak her ikisini bir arada düşünüp, demokratik ve sosyalist bir Türkiye hedefini birbirinden kopartmadan, hemen bugünün hedefi, bugünün "büyük projesi" olarak programlaştırılamıyoruz. Böylece, demokrasi/sosyalizm ikilemini de aşamıyoruz.

Bu "klasik sorunun" başlıca iki kaynağı var. Birincisi, politik devrimi yalnızca "tek bir ani kopuş - Büyük Başlangıç" şeklinde düşünemiyoruz. İkincisi, sosyalizmi esas olarak üretim araçlarının toplumsallaştırılması olarak gördüğümüzden, bu gerçekleşmedikçe toplumda sosyalist dönüşümlerin başlatılamayacağını, sosyalizmin kuruluşuna başlanamayacağını düşünüyoruz. Oysa, 70 yıllık sosyalizm deneyimi şimdi bize gösteriyor ki, üretim araçlarının toplumsallaştırılması demek, onların devletleştirilmesi demek değildir ve olmamalıdır; bu toplumsallaşma, hepsini bugünden göremeyeceğimiz çok çeşitli biçimler olarak, çok uzun bir sürede ~~hava~~

gerçekleşebilir. Kısacası, sosyalist bir iktidar, bir yandan toplumsal mülkiyet biçimlerini teşvik ederken, bir yandan da, büyük sermaye de içinde, özel mülkiyet biçimleriyle birlikte çok uzun süre bir arada yaşamayı göze almak zorundadır. Sosyalizmi kurmak bir kaç onyılın işi olamaz.

Eğer, sosyalizmi artık, özel kapitalist mülkiyetin olabildiğince kısa bir zaman aralığında devletleştirilmesi ve devletçilik olarak anlamıyorsak, o zaman politik devrimi ~~ve~~ ancak devrimci bir durumun ürünü olabilecek "tek bir anı kopuş - Büyük Başlangıç" olarak tasarlamamızın ~~da~~ gereği yoktur. Politik devrimi de, toplumdaki ve uluslararası plandaki güçler dengesine bağlı olarak gel-gitlere uğrayabilecek, iktidar değişikliklerine açık bir süreç olarak düşünmemiz gerekmektedir.

İşte bu nedenlerle, program sosyalizmi bilinmeyen bir geleceğe ertelememeli, her türlü aşamalı devrim anlayışını terk etmeli, demokratik devrim/sosyalist devrim, yani demokrasi/sosyalizm ikilimine son vermelidir. Programın büyük projesi, "demokratik ve sosyalist bir Türkiye" projesi olmalıdır.

Program, demokrasiyi sürekli derinleşecek bir süreç, ve sosyalizmi de bu demokrasi sürecinin bir uğrağı olarak tanımlamalıdır. O nedenle, Türkiye'nin bugünden köklü bir biçimde demokratikleşme sürecine girmesi, aynı zamanda sosyalizme doğru ilerleme sürecine girmesi demektir. Demokratikleşen Türkiye, tek bir anı kopuş olarak tasarlanagelmiş Sosyalist Devrim'e değil, sosyalizme yaklaşacaktır. Demokrasi'den Sosyalizm'e geçilmeyecek, demokrasi derinleştirilerek sosyalizme ulaşılacaktır. Ve sosyalizm güçlendikçe demokrasi süreci daha da derinleşecektir. Bu süreç yarın değil, bugün başlatılmalıdır. Program demokrasiyi de sosyalizmi de kendisine bugünden hedef almalıdır.

Demokrasinin "sınıfsal özü"

Program demokrasiyi bir süreç olarak tarif etmeli ve bu sürecin hiç bir aşamasını "burjuva", "proleter", vb. gibi sınıfsal bir öze bağlamamalıdır. İnsanlığın bugün ulaştığı demokrasi anlayışının ve onun kurumlarının hiç birisinin tarihsel bir zorunluluğu olmamış, hepsi sosyal ve politik mücadelelerin, belirli güç dengelerinin ürünü olarak ortaya çıkmışlardır. Temsili demokrasiye, liberal demokrasiye burjuvazinin damgasını vurmuş olması, o demokratik kurumların ve temelinde yatan fikrin değişmez bir öze sahip olduğunu ve o özün de "burjuva" olduğu sunucunu çıkarmaz. ~~betmez.~~

Bu anlayıştan hareket etmesi gereken program, demokrasinin hiç bir biçimini ve kurumunu bir diğerinin karşısına dikmemeli, demokrasi tarihi içinde bugüne kadar gelişmiş kurumların hiç birini yadsımamalıdır. Demokrasi kurumlarının hepsi insanlığın ortak kazanımıdır ve bu kurumların hepsi katılımcı ve doğrudan demokrasi biçimleriyle tamamlanmalı, derinleştirilmelidir. Program temsili demokrasiye hiç bir şekilde karşı çıkmamalıdır. Karşı çıkılması gereken şey temsili demokrasi değil, demokrasinin yalnızca temsili demokrasiden (parlamentarizmden) ibaret olduğu görüşüdür.

Sosyalizmde demokrasi

Program, diğer bütün çelişkileri de belirleyen temel çelişki anlayışını kategorik olarak reddetmelidir. Bunun doğal sonucu olarak, klasik "çağ" anlayışı da reddedilmelidir. Sosyalizm tarihsel bir zorunluluk değildir. Ama sosyalizm bir "ahlakî tercih" sorunu da değildir. Sosyalizm, toplum demokratikleştikçe ve demokrasi kurumları yerleştikçe halkın derinleşen demokrasi bilincinin ürünü olarak ortaya çıkan nesnel bir imkandır. Bütün diğer seçenekler arasından sosyalizm seçeneğinin gerçekleşmesi, halkın bu seçenekten yana kazanılmasına, toplumdaki antagonizmaların yarattığı mücadelelerin doğru ideolojik-politik faaliyette birbirlerine eklenmelerinin sonucu sosyalizmden yana kollektif bir irade yaratılabilir (ulusal bir mutabakat) yaratılabilmesine bağlıdır.

Program sosyalizmi, her bireyin özgür gelişiminin herkesin özgür gelişiminin koşulu olduğu, insanın insan tarafından sömürülmediği, özel kapitalist mülkiyetin yerini toplumsal mülkiyetin aldığı, insanın insana tabiyetinin bütün biçimlerinin ortadan kalktığı, devletin sönümlendiği (yani, politik toplumun sivil toplum içinde eridiği) bir düzen olarak tanımlamalıdır.

Bu düzen, ona doğru ilerleyişin bugünden başlayacağı bir süreç içinde gerçekleşecektir. Sosyalizmin belirleyici özelliği, kapitalist üretim ilişkilerine (insan sömürüsüne) son vermesidir. Ama sömürüye son verilmesi toplumdaki bütün antagonizmaların da sona ermesi, antagonizmasız, şeffaf bir toplum demek olmayacaktır. Sosyalizm tektürden, çeşitliliğin sona erdiği bir düzen değildir. O nedenle, kapitalizm son bulmuş olsa bile, çeşitlilik ve antagonizmalar varolacağından, çoğulculuk da var olacaktır; dolayısıyla sosyalizm demokrasiye son vermeye cek, onu daha da geliştirip derinleştirecektir.

Gerçekleşebilir bir ütopya olan sosyalizmin bütün özelliklerini bugünden saymak olanaksızdır. Sosyalizmi kurmanın her ülke için geçerli ~~devlet~~ yasallıkları da olamaz. Ama zaten sosyalizmi demokrasi sürecinin bir uğrağı olarak tanımladığımızda, programın "demokratik Türkiye" için içerdiği hedefler, aynı zamanda, "sosyalist Türkiye"nin bugünkü aşamadaki başlangıç özellikleri anlamına da gelecektir, gelmelidir.

Yeni bir Devlet

Program, Türkiye'nin bugün karşı karşıya olduğu sorunların hepsine çözümler getirme endişesi taşımalıdır. Programın yapması gereken şey, bütün bu sorunlar yumağının içinden, ötekilerin de çözümlenmesine olanak sağlayacak temel sorunu, temel hedefi ortaya koymasıdır.

Türkiye'nin temel sorunu, Devlet sorunudur. Türkiye'nin yeni bir devlete, ya da yeni bir toplumsal sözleşmeye ihtiyacı vardır. Bugünkü Türk devleti, Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası üzerinde, toplumsal yaşamın bütün alanlarına müdahale eden, ~~halkla~~ ^{halkla} ilişkisi vatandaşlık temelinde değil, kulluk temelinde kuran bir devlettir. Türkiye'de kapitalizmin gelişmesinin de bu "kurtarıcı devlet" eliyle gerçekleştirilmiş olması sivil toplumun gelişmesini engellemiş, onu boğmuştur. 1982 Anayasası, 1950'lerden bu yana elde edilmiş bütün kazanımları da geri alan, totaliter çizgileri alabildiğine koyulaştıran köklü bir geri adım olmuştur. Sorun yalnızca politik rejimin adım adım demokratikleştirilmesi değil, tüm devlet yapısının köklü bir biçimde yenilenmesi sorunudur.

Evrensel hukuk ilkeleri, evrensel demokratik değerler ve insan hakları temeli üzerinde yükselmesi gereken bu yeni devlet, toplumsal yaşamın her alanındaki bürokratik müdahalesini azaltan, radikal biçimde küçülen, yerini sivil toplum kurumlarına ve örgütlenmelerine bırakan sosyal bir devlet olmalıdır.

Küçülen devlet

Yeni devlet, devletçiliğe karşı bir devlet, kendisini küçültmeyi hedefleyen bir devlet olmalıdır. Bu devlet, bugüne kadar "sosyalist devlete" ait gördüğümüz ve o nedenle de hep "azami program" istemlerimiz arasına sokarak bilinmez bir geleceğe ertelediğimiz istemleri de içermelidir. Ne demek istediğimi anlatması açısından bazı örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

o Düşünce, vicdan ve örgütlenme özgürlükleri üzerindeki her

Ahmet KARDAM
Taraftndan bağışlanmıştır
TÜSTAV

türlü yaşağın, kısıtlamanın, devlet müdahalesinin kalkması; Kürt halkının varlığının anayasal düzeyde tanınması ve toplumsal-politik yaşama bu kimliğiyle katılma hakkını elde etmesi; ordunun politik yaşama her türlü müdahalesinin yasalarla engellenmesi; parlamentonun politik sistemin en üst organı haline getirilmesi; insan hak ve özgürlüklerinin örneğin AT standartlarına getirilmesi; vb.

o Milletvekillerinin seçildikleri bölgedeki seçmenlerin isteği üzerine her an geri çağırılabilmesi ve o bölgede seçimin yenilenebilmesi.

o Meclis komisyonlarına, o komisyonu ilgilendiren alanda faaliyet gösteren toplumsal örgütlerin temsilcilerinin de oy hakkıyla katılabilmesi.

o Devletin bütün totaliter çizgilerinden arındırılması, örneğin kılık-kıyafet yasası gibi, yasaların iptali, devleti totaliterleştiren "atatürkçülük"ten kurtarılması; toplumsal yaşamın her alanındaki "resmi ideolojiye" son verilmesi.

o Devletin din işlerini düzenlemesinin yasaklanması; Diyanet İşleri Başkanlığının lağvedilmesi; bütün dinlerin, mezheplerin, tarikatların cemaatlerinin kendi din dünyalarını örgütlemekte özgür bırakılması; dinsel fanatizmin propogandasının yasaklanması.

o Valilik ve kaymakamlık sisteminin kaldırılması, belediyelerin ve muhtarlıkların yetkilerinin artırılması. Valilerin ve kaymakamların bugünkü işlevlerinin seçimle belirlenen belediye meclislerine ve başkanlarına, ve köylerdeki ihtiyar heyetlerine ve muhtarlara bırakılması. Bunların seçimlerinin, seçmenlerin belli bir oranının isteği üzerine her an yenilenebilmesi.

o Her belde halkının, o beldedeki yaşamı ilgilendiren bütün konularda söz ve karar sahibi olabilmesi; belde halkının rızası olmadan hükümetlerin o beldeye ilişkin karar elabilme yetkisinin olmadığınca sınırlandırılması. ...

Örnekler daha da uzatılabilir, ama gerek yok. Bütün mevcut yasalar bu gözle ele alınmalı ve devletin toplumsal-politik yaşama müdahalesini sınırlayacak, devleti küçültecek, onun yerine sivil toplum örgütlenmesini geçirecek köklü dönüşümler üzerinde çalışılmalıdır.

Devlet, devrim ve parti

Bütün bunlar yeni bir devlet, yeni bir toplumsal sözleşme demektir. Gerçekleşmeleri demek, politik bir devrim demektir. Bu devrimin ne kadar köklü olacağı, kesintiye uğramadan daha da derinleşip

Ahmet KARDAM
Taraflından bağışlanmıştır
TÜSTAV

...inlesemeyeceği, ya da ne uzunlukta bir dönem içinde gerçekleşebileceği uluslararası koşullar da içinde olmak üzere oluşacak güç dengelerine ve bu doğrultuda tüm toplumda kollektif bir irade (yani, ulusal bir mutabakat) yaratılabilmesine bağlıdır. Parti ve programı, kendi önüne işte bu temel hedefi koymalıdır. Ve bu projenin gerçekleşmesi için politik yaşama bugünden aktif müdahalelerde bulunarak, yoğun bir ideolojik mücadele yürüterek bu seçeneği gerçekleştirebilecek bir kollektif iradenin yaratılması için çalışmalıdır.

Partinin tek başına ya da koalisyon ortağı olarak iktidara gelmesinin, daha doğrusu bu programın yaşama geçmeye başlamasının, "burjuva demokrasisi"nin sınırlarının genişletilmesiyle, ya da sosyalizme barışçı geçişin koşullarının hazırlanmasına katkıda bulunulmasıyla bir ilgisi yoktur. Bu program, bu nitelikleriyle, doğrudan sosyalizme ilerleyişin ilk adımlarıdır. Bu program kısa vadede ne kapitalist üretim ilişkilerini tasfiye edecek, ne de burjuvaziyi sınıf olarak ortadan kaldıracaktır, ama politik egemenliğin menliğini bugünkü devlet mekanizmasıyla sürdürebilen egemen sınıfların bu egemenliklerine daha baştan ağır bir darbe indirmiş olacaktır. Eğer böyle bir yeni devleti kurabilecek güçte bir kollektif ~~irade~~ irade yaratılabilirse, o zaman egemen güçler bu kollektif iradeye boyun eğmek, yeni düzenin kurallarına uymaya razı olmak durumunda kalacaklardır. Bu yeni toplumsal sözleşme, egemen güçlerin politik egemenliklerini zayıflatacak ve genişleyen demokrasinin yarattığı olanaklarla, yani devlet aygıtının yeniden yapılandırılmasının yarattığı olanaklarla bu politik egemenliğe tümüyle son da verilebilecek, ekonomik alanda da toplumsal mülkiyet biçimlerinin yaratılmaya başlanmasıyla tedrici olarak sömürüye son verme olanakları elde edilebilecektir.

Parti hiç bir zaman, ne bugünkü ne yarınki düzenin bir parçası, statükonun koruyucusu olmamalıdır. Parti, sürekli devrimin partisi olmalıdır. Bu, iktidardayken bile muhalefet partisi olabilmek, yığınların daha çok demokrasi, daha çok eşitlik istemlerine yanıt verebilmek demektir. Parti halkın desteğini seçimden seçime aramalı, bu desteği yalnız seçim sandıklarında değil, günlük yaşamın her alanında hergün yeniden kazanabilmelidir. Onu düzen partisi olmaktan koruyacak olan budur.

Devrim ve siddet

Program şiddetin hiç bir biçimini, hiç bir şekilde olumlama-
malıdır. Sorunları şiddete d yanarak çözme girişimleri olsa olsa
çözumsuzlük üretir. Programın başta devlet siddeti üzere, şidde-
tin toplumsal ve politik yaşamın her alanından dışlanması gerekti-
ğini savunmalıdır. Şiddetin hiç bir biçiminin hiç bir zorunluluğu
yoktur. Ama şiddet bir olgudur. Demokrasiyi ve sosyalizmi seçen
halkın resmi ve sivil herhangi bir şiddetle karşılaşması durumunda
sorun yalnızca partinin sorunu değil, tüm halkın sorunu olur. Böyle
bir durumda partinin nasıl bir tavır takınması gerektiği ise ilke-
sel, yani programatik bir konu değil, ancak o koşullarda karar ve-
rilebilecek bir sorundur.

x

TBKP Programının temel doğrultusunu derinleştiren ve yeni
bir politik strateji öneren bu görüşlerin, kongre sürecimizin plat-
formlarında ve Sosyalistlerin Birlik Partisi Girişimi'nin organla-
rında ve kongresinde tartışılmasının yararlı olacağını düşünüyorum.
Demokrasi/sosyalizm ikilemine son vermeyi amaçlayan böyle bir poli-
tik strateji, eğer içten ve karşılıklı bir çaba gösterilebilirse,
"Devrim mi? Reform mu?" kısır tartışmalarında döngüsünü de kırabi-
lir ve çok daha geniş bir birliğin zeminini ~~oluşturabilir~~ oluş-
turmakta bir ilk adım olabilir.

Adapazarı Cezaevi, 24 Eylül 1990